

Asia: VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

Esityksessä ehdotetaan, että ansiopäivärahan määrää porrastettaisiin niin, että ansiopäiväraha alenisi työttömyyden pitkittyessä. Ansiopäivärahaa alennettaisiin myös maksettaessa soviteltua ansiopäivärahaa tai ansiopäivärahaa kausiluonteisen tai muutoin tyyppillisesti määräaikaisen työn jälkeen.

Näkövammaisten liitto ry pyytää huomioimaan vammaisten ja alentuneesti työkykyisten henkilöiden osalta useissa tutkimuksissa ja yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa eduskunnalle 2022 todetun rekrytointisyrjinnän ja vammaisten työllistymisen rakenteelliset esteet. Näiden seurauksena vammaisen työnhakijan riski työttömyyden pitkittymiseen on suuri. Vammaisille ja alentuneesti työkykyisille henkilöille osa-aikatyö on usein ainoa mahdollisuus työllistyä. Nämä työnhakijat saavat soviteltua päivärahaa ja nyt esitetyn ansiopäivärahan määrän porrastuksen myötä heidän toimeentulonsa alenee.

Näkövammaisten liitto ry:n mielestä vammaisten ja alentuneesti työkykyisten työnhakijoiden ansiopäivärahan alentaminen porrastetusti työttömyyden pitkittyessä ei ole vammaisten henkilöiden työllisyyden edistämistä, vaan päinvastoin johtaa heikompaan työelämäosallisuuteen ja laajempaan syrjäytymiseen sekä köyhyyteen. Esimerkiksi Tilastokeskuksen elinolotilastosta 2023 selviää, että noin viidennes työikäisistä toimintarajoitteisista oli pienituloisia ja myös noin viidennes vajaatyöllisen kotitalouksien jäseniä. Yli puolet toimintarajoitteisista työikäisistä oli itse pois työelämästä suurimman osan vuodesta ja noin kolmannes oli eläkkeellä tai työttömänä.

Näkövammaisten liitto ry toteaa, että ansiopäivärahan alentamista koskevan ehdotuksen osalta on vammaisten työnhakijoiden tapauksessa olennaista, ettei ansiopäivärahaa porrastettaisi. Perustelu tälle löytyy YK:n yleissopimuksesta vammaisten henkilöiden oikeuksista ja kuten hallituksen esityksen kohdassa 4.2.2.4 Vaikutukset vammaisiin henkilöihin todetaan ”valtioiden velvollisuutena on varmistaa vammaisille henkilöille yhtäläinen ja tehokas pääsy etuuksiin ja oikeuksiin, kuten eläke-

tai työttömyysetuuksiin. Näitä oikeuksia ei saa loukata poissulkemalla vammaisen henkilö työelämästä, sillä se pahentaisi syrjäytymistilanteita”

Lausuttavaa palkkatuetta työtä ja työssäoloehdotusta koskevasta ehdotuksesta?

Näkövammaisten liitto ry kannattaa esityksen poikkeusta, jossa alentuneesti työkykyisen palkkaamiseen liittyvissä tilanteissa palkkatuettu työ kerryttäisi palkansaajan työssäoloehdotusta siltä osin kuin palkkatuettu työsuhde ylittää 10 kuukautta. Kuten hallituksen esityksessä todetaan ”Vammaisyleissopimuksen kontekstissa työssäoloehdon kertymisen mahdollistaminen palkkatuetussa työssä on yhdensuuntainen vammaisyleissopimuksen sääntelyn tavoitteiden kanssa.”

Näkövammaisten liitto ry ei pidä perusteltuna sitä, että työssäoloehdossa huomioitaisiin nykytilannetta vastaavasti 75 prosenttia työssäoloehdossa muutoin huomioitavista kalenteriviikoista tai työssäoloehtokuukausista. Alentuneesti työkykyisen palkkatuki oikeuttaa työnantajan saamaan palkkatukea 24 kk kerrallaan ja jopa usean vuoden ajan. Näin voi ollakin, sillä kohtuullisista mukautuksista huolimatta vammaisen henkilön tuottavuus työssä voi olla alentunut pysyväisluontoisesti ja näin palkkatukea voidaan myöntää hyvinkin pitkäaikaisesti. Mikäli 10 kuukauden ylittävältä palkkatuen ajalta kertyy työssäoloehdotusta 75 prosenttisesti, tarkoittaa se, että vammaisen henkilön tulisi saada neuvoteltua ¼ pidempi työsopimus kuin muiden työntekijöiden täyttääkseen työssäoloehdon.

Näkövammaisten liitto ry esittää, että vammaisen ja alentuneesti työkykyisen henkilön työssäoloehdotusta kertyisi 100 prosentilla 10 kuukauden palkkatuetun työsuhteen jälkeen. Perusteluna tälle on YK:n vammaisyleissopimuksen mukaan se, että on kyse epäsuorasta syrjinnästä, jos neutraalilta vaikuttavalla lainsäädännöllä tai käytännöllä on kielteinen vaikutus vammaisiin henkilöihin. Myös hallituksen esityksen kohdassa 4.2.2.4 Vaikutukset vammaisiin henkilöihin on todettu ”Vammaisten henkilöiden yksilökohtaisten olosuhteiden, yksilöllisten tarpeiden ja kohtaamiensa esteiden monimuotoisuus työmarkkinoilla edellyttää sellaisten sosiaaliturvajärjestelmien suunnittelua, jotka vastaavat joustavasti vammaisten henkilöiden yksilöllisiin tilanteisiin. (CRPD/C/GC/8, kohta 78).”

Lausuttavaa työllistämismääräysten ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

Ei lausuttavaa.

Lausuttavaa työttömyysturvavaroja koskevasta ehdotuksesta?

Ei lausuttavaa.

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloehdotusta ja ansiopäivärahan määrä koskevista ikäsidonnaisista poikkeuksista?

Ei lausuttavaa.

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

Ei lausuttavaa.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

Ei lausuttavaa.

Lausuttavaa vaikutuksista toimeenpanijoihin (ml. vaikutukset työttömyysetuuden maksajiin ja julkisen työvoimapalvelun järjestäjään)?

Ei lausuttavaa.

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset yrityksiin ja muihin työnantajiin)?

Esitykseen sisältyvät ehdotukset vaikuttavat vammaisten työnhakijoiden työttömyysetuuksiin ja muihin etuuksiin sekä joissakin tilanteissa niiden tarpeeseen. Näin ollen niillä voi olla merkittäviä vaikutuksia vammaisten henkilöiden kokonaistoimeentulon kannalta.

Näkövammaisten liitto ry korostaa YK:n vammaisyleissopimuksen artiklan 2 kohtaa, jonka mukaan ”sopimuspuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden sosiaaliturvaan ja tämän oikeuden nauttimiseen ilman syrjintää vammaisuuden perusteella”. Esityksen ehdotusten vaikutukset työttömyysturvan lisäksi mm. sairauspäivärahaan ja työeläkkeeseen on olennaista huomioida tässä kontekstissa. Pahimmillaan ehdotusten toteutuminen esitettynä koskemaan myös vammaisia henkilöitä heikentää sosiaaliturvaa ryhmälle, joita työnantajat vähäisessä määrin työllistävät, mukaan lukien valtio- ja kuntatyönantajat.

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

Vammaisten henkilöiden työllisyydestä, työllistymisestä ja palkkatukijaksojen jälkeisestä työllistymisestä on saatavissa todella vähän tietoa. Vammaisten palkkatuen saajien alhainen määrä korreloi todennäköisesti rekrytointisyrjinnän kanssa, mutta tähänkin tarvitaan tutkimustietoa. Alentuneesti työkykyisen henkilön työllistyessä palkkatuella on välttämätöntä seurata, kuinka kohtuullisten mukautusten toimet toteutetaan 10 kuukauden palkkatukijakson aikana ja kuinka jatkon työllistyminen toteutuu. Vammaisten työllisyyden edistämiseksi tietoa ja tutkimustietoa on välttämätöntä saada lisää. Vain näin voidaan aitoa vaikuttavuusarviointiakin tehdä.

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Ei lausuttavaa.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Suomi on ratifioinut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja sopimus on voimassa lain tasoisena.

Sosiaali- ja terveysministeriö on tämän lausuntopyynnön jakelussa sivuuttanut vammaisjärjestöt eikä siten ole noudattanut YK:n vammaissopimuksen velvoitetta. YK:n vammaissopimuksen 4 artiklan 3 kohdan osallistamisvelvoite on yksiselitteinen. Näkövammaisten liitto ry huomauttaa, että lausuntopyyntö olisi tullut lähettää myös eri vammaisjärjestöille.

Hallituksen esityksen luonnoksen luvussa 4.2.4 käsitellään vammaisvaikutuksia. Näkövammaisten liitto ry kiittää monipuolisesta vammaisvaikutusten arvioinnista ja YK:n vammaissopimuksen varsin huolellisesta tarkastelusta. Luvusta voisivat myös muut tahot ottaa esimerkkiä. Tältä pohjalta katsottuna on merkillistä, että sosiaali- ja terveysministeriö on katsonut, ettei asialla ole vaikutuksia vammaisiin ihmisiin eikä ole toimittanut lausuntopyyntöä vammaisjärjestöille.

Kohdennettu kysymys TE-toimistoille ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleville kunnille: Mikä on tilastotietoihin tai arvioon perustuva käsityksenne muutoksen taloudellisista ja muista vaikutuksista, jos palkkatuettu työ kerryttäisi kokonaisuudessaan työssäolovelvoitetta ja koulutusta vailla oleville nuorille asetettua seuraamusta?

Ei lausuttavaa.

Tammi Taru
Näkövammaisten liitto ry